

КРЕНГОЛЬМСКИЙ

Листонокъ

№1 Kreenholmi direktori villa 130. aastapäevale (1893–2023) pühendatud eriväljaanne

NART

Leht, mida praegu käes hoiate, aitab heita pilku aadressil Joala 18 asuva maja ja selle naaberkvartalite ajalukku. Hoone ehitati 19. sajandi lõpul Kreenholmi manufaktuuri tehnilise direktori villaks. Hiljem, pärast revolutsiooni Venemaal, asusid siin sõjaväestaap, kultuurimaja kohalik raamatukogu. 2015. aastal avati majas aga Narva kuns tiresidentuur (NART), mida haldab Eesti Kunstiakadeemia Sihtasutus.

Sündmustest, mis on toimunud selle maja seinte vahel ja ümber, saate lugeda altpoolt.

KREENHOLMI UUED EHTISED

1857. aastal asutatud Kreenholmi manufaktuur ei olnud pelgalt tootmis hoonete kompleks, vaid moodustas ka terve asumi vabriku ümber. Narva jõe vasakule kaldale rajatud töölislinnaku keskmeks sai kaasaegne Joala tänav.

Eriti maaliline oli tänava lõunapoolne osa, kus ühel pool tänavat laiub Joala vab riku hiiglaslik kompleks, teisel pool aga väikesed majad, mis meenutavad pigem villasid kui ametihooneid.

Eraldi märkimist väärib aadressil Joala 18 asuv maja – uusgooti stiilis kahekorruseline telliskivist villa koos väikese aiaga. See maja saab sel aastal juba 130-aastaseks. Villa ehitati 1893. aastal arhitekt Paul Alischi projekti järgi manufaktuuri ühe direktori ja tema pere ametielamuks. Maja projekteeriti tolle aja

rangeimate standardite kohaselt.

Väljastpoolt vaadates pöörake tähelepanu elegantsele pitsilisele se pistatud varikatusele peaukse kohal. Samuti väärib tähelepanu müütilise olen di löugu kujutav ebatavaline veeäravool, mis on säilinud maja lõunapoolsel fassaadil keldri sissepääsu kohal. Majas sees võib veel praegugi näha üht silmapaistvat detaili, mis annab tunnistust elanike kõrgest staatusest – need on Peterburi metallitehases valminud originaalradiaatorid. 19. sajandi lõpus oli enamikus jõukates majades ikka veel kasutusel ahiküte, sest keskküttesüsteemid, nagu Joala 18 majas, olid kallid. Villas oli ka kamin, kuid sellel oli vaid dekoratiivne otstarve, et tekitada hubasemat atmosfääri.

Peterburi metallitehas pakub kesk kütte- ja ventilatsiooniseadmeid. 1860ndatel hakkas tehas tootma küttesüsteemide ja õhku kunstlikult jahutavate ventilatsioonisüsteemide seadmeid. Viimasel ajal on keskküttele üle viidud elamuid (vürst Šahhovskoi, vürstinna Jussupova, krahv Tolstoi, kaupmees Jelissejev), teatrimaju (Maria, Aleksandra, Mihhaili ja Ermitaazi teatrid ning koorikapelli

hoone), kaubandushooneid (Verhniye Torgovöje Rjadö Punasel väljakul), mitmeid kirikuid, tehaseid jne.

Mainimata ei saa jätta konstruktioone, mis valmisid KEISERLIKE LOSSIDE – Mihhailovski loss, Anitskovi palee, Suur ja Väike Kremli palee, Aleksandri loss Tsarskoje Selos –, aga ka Talvepalee (1895) neljandas va rutiivas keisri Nikolai II eluruumide jaoks.

Jõulu kingitused.

Eastele ja vanadele jõulu ehteid, laste mängud ja Parfumer kaupad, soovitab F. M. Zembergi aptegimaga sin parajate hindadega. Suures nui. № 22.

Raudtee rongide käik

Rongid sõidavad Narvast Petrogradi:

tell 10, 10 min. hom.
" 3, 10 " päeval.
" 12, 10 " õhtul.
" 3, 2 " "
" 3, 24 " "
Talviku ja Hiige:
tell 1, 10 min. õhtul.
Talviku:
tell 5, 50 min. hom.
Tapale:
tell 7, 53 min. õhtul.

W. Hubanowitschi
walmisriiete kauplus
Birua nui. nr. 17.
Praegusel ärilisel ajal müüme enbi suurest tagavarast
õhikute moobid
meeste- ja naesterahwa walmisriideid
wõimalikult odawate hindadega.

Paul Alisch

oli Saksa päritolu arhitekt, kes töötas Venemaal. Aastatel 1863–1865 õppis ta Berliini arhitektuuriakadeemias ja 1869. aastal lõpetas ta Peterburi kunstiakadeemia vabade kunstide alal. Oma töödes kasutas Paul Alisch ajaloolisi – bütsantsi ja gooti – stiile, andes neile kaasaegse tõlgenduse.

Alischi Peterburis asuvatest töödest tasub mainida Peterburi metallitehase administratiivhoonet (Sverdlovskaja ja nabereznaja 18) ja Engelhardti maja (Nevski prospekt 30) ümberehitust.

Telefonikõne Narvast Londoni.

Väinud neljapäeval kell 2 peale lõunat oli ette nähtud kaugkõneproov Ameerika ja Narva vahel, kuid teadmata põhjustel jäi väljakutse Ameerikast Narva tulemata. Selle asemel peeti aga liiniproov Londoni ja Narva vahel, mis hästi õnnestus. Väljakutse tuli Londonist Narva kell 2.50 m. p. l. ja selle väljakutse peale rääkis Kreenholmi peakontor Londoniga umbes 10 minutit. Abonentid said üksteist hästi aru ja see pärast mõis selle liiniprooviga rahule jääda. Ühtlasi loetakse nüüd ka kaugkõneliin Narva ja Londoni vahel avatuks.

Aastatel 1888–1907 tegutses Alisch Kreenholmi manufaktuuri koosseisulise arhitektina. Tema projektide järgi ehitati Georgi vabrik, Joala vabriku juurdeehitis, tööliste kasarmud, meistrite elamud ja manufaktuuri töölislinnaku muu taristu.

Aastatel 1909–1917 kuulus Pavel ja Emlia Alischile Peterburis üürimaja, mis asus Puškini tänaval 8, praeguse Ülestõusu väljaku ja Moskva vaksali kõrval. Pärast 1917. aastat maja riigistati ja abikaasade edasine saatus on teadmata.

KREENHOLMI PUUVILLASAADUSTE
MANUFAKTUURI OSAÜHISUS
ASUT. 1917. a.
Puuvilla-lõngad ja riided.
VABRIKUD: Kreenholmis, Narva lähedal.
JUHATUS: Tallinnas, Pikk 68, tel. 426-63.

Narva linnaamet

annab sellega üldiselt teada, et
laadab Narvas 1915 aastal
järgmistel päevadel kaupelajaks:
Küüla laot 5–7 veebruaril.
Siiri laot 27–29 aprillil.
Riikli laot 21–23 septembril.
Jõulu laot 9–11 detsembril.

John Carr – Kreenholmi direktor Suurbritanniast

Kreenholmi manufaktuuri juh-
timiseks loodi juhataja (keda nimetati
ka lihtsalt direktoriks) ja tehnilise di-
rektori ametikohad. Just seetõttu on
Kreenholmi territooriumil praegu kaks
direktorite maja: puidust hoone, mis e-
hitati 1870ndatel ettevõtte esimese koos-
seisulise arhitekti Roman Henrichseni
projekti järgi, ja telliskivihoone, mille
projekteeris 1893. aastal Paul Alisch.

Aadressil Joala 18 asuv villa oli teh-
nilise direktori ametiresidents. Esime-
senä asus villasse elama manufaktuuri
palgatud tippjuht John Carr (mai 1849
– 22.05.1911), kes oli pärit Lancashire'i
krahvkonnast Prestoni linnast. 1870.
aastal töötas ta Suurbritannias raamatu-
pidajana.

Carr oli abielus kaks korda: tema
esimene abikaasa Ann suri 1870ndate
alguses ja pärast seda abiellus ta Hannah
Tysoniga. Perre sündis neli last. 1878.
aasta jaanuaris saabusid Carrid Suurbri-

tanniast Eestisse ehk tollasesse Venemaa
Keisririigi Eestimaa kubermangu.

Selleks ajaks tegutses John Carr juba
Kreenholmi manufaktuuri tehnilise
direktori asetäitjana oma kaasmaalase
Wilhelm Schowcrossi alluvuses.

John Carr töötas asetäitjana kuni
1892. aasta veebruarini, misjärel sai
ta ametikõrgendust ja määrati uueks
tehniliseks direktoriks. Sellel ametiko-
hal töötas ta kuni 1899. aasta aprillini.
Viimasel kolmel aastal tegutses ta ka
Suurbritannia asekonsulina Narvas.

Ehkki ta elas alaliselt Venemaa
Keisririigis, säilitas ta siiski Briti koda-
kondsuse.

Pärast Kreenholmi manufaktuuri
tehnilise direktori kohalt tagasiastumist
kolis Carr Tallinna, kus temast sai uue
Balti manufaktuuri esimene direktor.
Inglismaalt pärit Carr suri Eestimaa
pealinnas 1911. aastal.

Иванъ Ричардовичъ Карръ.

Olen Vene Seltsi juures
avanud esimese järgu

restorani.

Avamine 19. skp. uuesti
remonteeritud ruumides.

Napsud suures valikulis. Köök Tallinna
parima koka juhatusel. Aastase Narvast
äraoleku järele palun kõiki endiseid, kui
ka uusi sõpru mind lahkesti külastama tulla.

Austusega
Herbert Karu.

Päevauudised

**Tema Keiserlik Majesteet on andnud
käsu: määrata John Carr Suurbritannia
asekonsulliks Narva linnas.**

– Revali sõnumid 1896

G. Stude saatis ka apelsine, mis saadi
laste kostitamiseks Balti Puuvilla Ket-
ramise ja Kudumise Vabriku direktori
abikaasalt proua Carrilt. Sellest vaeste
lastele korraldatud tagasihoidlikust
pidustusest jäi soe tunne kõikide ko-
halviibijate südamesse. (Iihavõttelaud
vaeste lastele) – Revali sõnumid 1902

M. G. G. toimetaja Palun lubada a
valdada Teie lugupeetud lehes mõned
tänu sõnad. Puuvillakombinaadi direktor
J. Carr annetab pea igal aastal minu Per-
mi kubermangus Kunguri linnas asuvale
tütarlaste koolile-lastekodule pleegita-
mata riidet, mille eest olen härra Carrile
südamest tänulik. Permi kubermangu
Kunguri linna kooli-lastekodu asutaja
Udaltsova-Zöbina.

– Revali sõnumid 1909

NEKROLOOG

Siit ilmast on lahkunud üks soe, ener-
giline, lahke ja humaanne inimene... suri
John Carr. Meie ühine teenistus Revalis
jäi liiga lühikeseks. Mul õnnestus mit-
mel korral näha lahkunu südamlikkust
ja valmisolekut teha töötajate nimel kom-
promisse. Siia tulevad töölisel Narvast ja
Tveri kubermangust ning J. Carri juhitud
Balti manufaktuuris olid neil paremad
võimalused tööle saada kui kodumaal.
Mittmel korral pöördusin töötajate nimel
isiklikult J. Carri poole, kes ei olnud iial
selle vastu, et andestada isegi ilmselgetele
süüdlastele, kes lubati uuesti tööle.

Palusin krooniliselt haige tööliste eest,
kes tahtis sõita kodumaale, et seal oma
viimased elupäevad veeta. J. Carr nõus-
tus rahastama vabriku vahenditest selle
töötaja operatsiooni Revali kallis era-
haiglas. Töötaja sai terveks ja taastas pi-
kaks ajaks oma töövõime. On raske leida
ühtegi teist jõukat vabrikanti, kes teeks

selliseid järeleandmisi, isegi inspektori
palvel. Ma ei saa märkimata jätta ka seda,
et alates 1911. aastast tühistas J. Carr
minu palvel oma vabrikus väga pika üle-
tunnitöö tegemise. Nüüd kestab see vaid
11,5 tundi töötundide arvu kogusum-
mast, mis ei ületa tavapärasest seaduslikku
päevatöö mahtu. J. Carr oli heasüdamlik
ja õiglane inimene ning tema surm on
suur kaotus meile kõigile: nii inspek-
toritele kui ka vabriku töötajatele. Seda,
et J. Carr oma tööd tundis, tõendab as-
jaolu, et ta oli Narva lähistel asuva Kreen-
holmi manufaktuuri direktor ning asutas
seejärel aktsiaseltsi ja vabrikuid Revalis
ja Riias.

Väljendades oma sügavat ja siirast
kurbust nii humaanse vabrikandi vara-
jase surma üle, jääb üle öelda veel vii-
mased sõnad: sit tibi terra levis. Eestimaa
kubermangu vanem-vabrikuinspektor N.
Metelski – Revali sõnumid 1911

Wõetakse „walju wastutusele“.
Kreenholmi wabriku ühe maja ufte peal on
järgmine fliit:
„1-se Dwiitfi Staap on kiewitidud maja nr. 43-se.
Wõerastele fia majasse fiskeimnet on ära teelatud
ja fies üle teelu teeb, fiiab walju wastutufele wõetud“.
Mamal torub jama wenekeelses tölfes.
Ragu wõlifaipoolit märgata, ei ela felles majas
wift mitte kedagi, fiefi fies treptipealne on lumega
taetud ja ufteb lutus.
Kui majas teegi ei elufie, fies olefs fäätrafe õh-
wardawa kuulufufe wõljapanel õsttarbeohatu, fut
aga feal fitefi teegi elufief, mitepärafit fies ufteft
fifeminejat peafs „walju wastufufele wõetama?“
Kuulufus pole nähtawasti mitte dwiitfi fääbi
poolit uftele fimeftatud.

Autoõnnetus Narvas.
Nõik neli sõitjat said wigastada.
Narwa, 18. juunil. Nõik wastu nel-
japäewa sõitis Narwa sõiduauto nr.
38, mida juhtis Pawel Nikitin, 20 a.
w., Kulguft tulles Kreenholmi wabriku
juures 1. dwiitfi fääbi ees suure kiiru-
suga tänaivanurga kurwel kummult.
Auto tegi õhus kolm tuuri ja jäi siis
rujudena täna wale. Rohalerutanud sõ-
durid juutsid auto alt wälja tõmmata
peale autojuhi kaks nais- ja ühe mees-
sõitja. Peale inimeste leidfid sõdurid
autos iihahakkimifemafina. Sõitjad
olid käinud Kulguft mingifugufeid loo-
matapmife abinõufid ühe iihuniku käest
toomas ja feal weidi napfi wõtnud.
Auto pealmine ofa on täiefti puru-
tatud.

Pood ära anda
õlge fraamiga Subfentalis, Kiriku uul.
nr. 120 H. Annude.

Aurulaevandus A. KOTSCHNEV
Narwa -- Narwa - Jõesuu

Aurulaewa sõiduplaan
kuni muudatuseni

Aripäewadel:

Narwa - Jõesuust:	Narvast:
kell 7 hom.	kell 9,20 hom.
" 10,45 hom.	" 12,30 päewal.
" 2,10 päewal.	" 3,30 päewal.
" 5,15	" 6,30 õht.

Pähapäewadel ja pähadel:

Narwa - Jõesuust:	Narvast:
kell 8,00 hom.	kell 9,30 hom.
" 10,15 homl	" 11,30 päewal.
" 1 päewal	" 2,30 p. l.
" 4	" 5,10
" 8 õhtu	" 9,10 õhtul.
" 9	" 10,20

SÕIDUHIND. I kl. 40 sn., II kl. 25 sn.; sõjaväelased
liitrite ettenähtamisel: I kl. 20 s.; II kl. 10 s.; lapsed 10 s.;
bagas 20 s puuda pealt, Narwa-Tõrvela (Smolka); I kl. 25 s.,
II kl. 15 s. Koerad ja jalgrattad 4 10 s.

Palutakse mitte tähtsada teatut mure rühahatimiseks.

A. LE COQ'i

ETTEVAATUSTI

Kui Teie lihtsalt õlut
nõuate, saate vahest
ka head õlut, kui Teie
aga nimelt

A. LE COQ'i

tellite, saate kind-
laasti kõlge paremat
Õ L U T.

„Jarwilik Kalender“
1915 a. jaoks soovitawa teadetega

„Wäike Jarwilik Kalender“
õlge 1916 aasta jaoks. Uuemad teated, tenad jutud ja tarwilifed
tabelid — on ilmunud. Pea lobi:

Narwas, **M. Pöder'i, Koolikauplus.**

ILMAKUULSAD

Rootsi kalossid ja botikud

Tre Torn

Engros Indus K. G. MOLODSOV. Tel-
linnas, Viru l. 6 omas
mejas. Kõnetr. 34-15

Tapeedid

suures valikus ilusate muustritega
Belgiast kohale jõudnud ja
müüa kõlge odavamate hindadega

R. Tuisk Narva

Tapeedi-, värvi- ja klaasikauplus
Malmi tn. 5. Telefon 226.

Protestiliikumised Kreenholmis

Vabrikutöölise elu Kreenholmis oli aastakümneid väga keeruline. Nad ei saanud raske töö eest väärilist tasu ning ka elutingimused ja toit jätsid soovida. See põhjustas sageli rahulolematust ja streike.

1872. aasta septembris töötajate seas puhkenud kooleraepideemia tõi kaasa suure streigi, millest võttis osa umbes 7000 tekstiilitöölise. Kreenholmi streigist sai oluline tähis töötajate õiguste eest võitlemise teekonnal. Selle sündmuse sajanda aastapäeva auks püstitati monument, mis seis-

ab praegugi direktori majast kiviviske kaugusel. 20. sajandi algul, aastatel 1905–1907, toimusid Kreenholmis suured protestiliikumised, kui Venemaa impeeriumi haaras esimene revolutsioonivapustuste laine.

Tolle aja ajalehed kubisesid linnas toi muvate sündmuste kokkuvõtetest, mida a valdati kõrvuti uudistega kuurortide, pidude ja kontsertide kohta. Teadete valik rubriigis „LINNA SÜNDMUSED“ viib lugeja 1905. aasta oktoobrisse ja novembrisse.

LINNA SÜNDMUSED

Pühapäeval, 23. oktoobril umbes kell neli päeval kogunes Peetri platsile 50–70 noorest töölisest koosnev rahvamass, kelle seas olid ka mõned naised. Suur osa kogunenutest olid ebakaines olekus. Veidi pärast kella nelja heisati rahvahulga seas suur punane lipp ning inimmass suundus kabelist mööda alla ja seejärel rühkis kungast pidi Suurele tänavale.

Uudis demonstrantide liikumisest kandus kulutulena üle kogu linna. Kauplusi hakati kiiruga sulgema. Suurele tänavale valgus tohutu rahvahulk.

Samal ajal võttis tööliste mass suuna turuplatsi poole, karjades „Hurraa!“ ning lauldes korrutatult ja kooskõlata eestikeelseid laule. Siin anti punane lipp ühe massiga kaasa liikunud naise kätte.

Olles platsil umbes kümme minutit kisanud, suundusid meelevaldajad laulu ja kära saatel Rüütli ja Vestervalli tänavate kaudu vaksali poole. Joachimsthalis liitus demonstrantidega terve hulk poisikesi ja huligaane. Jätanud vaksali seljataha, hakkas inimmass Kreenholmi suunas liikuma. Kuid demonstratsioon, milles osalesid peamiselt mittekohalikud töölisel, ei avaldanud muljet ega tekitanud kaastunnet: töölisel püsisid eemal kõnniteedel. Ja kui rahvamass jõudis manufaktuuri direktori V. F. Fe aeda, tõmbas üks töölistest lipu naise käest ära ja viis selle uuesti tänavale ning saatis kõik protestijad „kuradile“. Mass pöördus tagasi, sisenes peavärvast sisse ja suundus üle silla linavabriku juurde. Sealt liikus rahvahulk uuesti linna poole, kuid hakkas tee peal laiali hajuma ja Peetri platsile jõudis vaid väike rühm inimesi.

Liikumise ajal valitses täielik kord.

Järgmisel päeval, 24. oktoobril kell 10 hommikul andsid Linaketramise Manufaktuuri töötajad signaali, jätsid töö seisma ja läksid koju.

Õhtul ilmus umbes 300–400-pealine tööliste hulk (peaasjalikult naised) enne töö lõppu ootamatult Kreenholmi manufaktuuri eesmärgiga samuti töö peatada.

Kuid ettevõtmine ei õnnestunud. Olles mõned tunnid lärmi löönud, läksid streiki- ja ära.

Teisipäeval, 25. oktoobril saabusid pea kõik töölisel mõlemasse vabrikusse tööle, kuid lõunast lõpetati töö kõikides vabrikutes ning ka D. Zinovjev ja Ko tehastes.

Umbes kell neli õhtul hakkasid linnas levima jutud selle kohta, et hiigelsuur tööliste mass liigub linna poole. Selle peale hakati linnas üksteise järel müügilette sulgema. Tõepoolest, umbes kell viis ilmus linna umbes 200-pealine rahvahulk. On võimalik, et selles massis oli ka vabrikutöölise, kuid peamiselt koosnes see noorukitest ja igat sorti tänavahuligaanidest, kes otsustasid vabrikutes toimuvat streiki ära kasutades linnas pisut mürgeldada. Nii nad hõigete ja laulude saatel saabusidki, kaasas punane lipp.

Kuna viina- ja õlleletid olid selleks ajaks linnas suletud, suundus rahvamass Balti õlletehase poole. Seal nõudsid osa tehasesse sisenedud meelevaldajaid töö lõpetamist, ülejäänud aga tungisid tehase keldrisse ja varastasid sealt 25–30 kasti õlut, mille nad ka kohe ära jõid. Seejärel suundusid demonstrandid hüüete ja kära saatel linnatänavatele, tõid Viru ja Vestervalli tänavatel kuuldavale mõned revolvrüpaugud,

purustasid mõned klaasid ja võtsid suuna Peetri eeslinna poole, kus hakkasid tasapisi laiali minema.

Selle tänavarahutuse juures ei saa jätta mainimata kurba tõsiasja, et rahvamass hävitas rahumeelsete linnakodanike vara, varastades õlletehasesest õlut ja lõhkudes aknaklaase. Vara, olgu see riigi-, ühiskondlik või eraomand, peab olema puutumatu, ja seda kahjustanud süüdlased peavad saama seaduspärase karistuse.

Kuidas on nii, et siinses raudteejaamas töötavate tööliste streigi ajal, mis kestis kümme päeva, ei teinud nad mitte ühtegi demonstratiivset iseloomuga tegu? Streikijad käitusid enam kui korrektselt, mis peaks ometi olema eeskujuks teistele. Pealegi, milliks neid demonstratsioone ja streike enam vaja on, kui nii töölistele kui ka kogu rahvale on kõrgeimate manifestidega antud sellised õigused? Valitsus ei saa kohe kõike lubatud korruga ellu viia. Tuleb varuda kannatust, mitte korraldada inetuid proteste ja vägivaltseda rahumeelsete linnaelanike ja nende vara kallal. Tuleb meeles pidada, et sellist jõhkrat omavolilist demonstreerimist ei sallita mitte üheski riigis. Tuleb meeles pidada ka manifesti sõnu, mis kutsuvad kõiki Venemaa ustavaid poegi pingutama selle nimel, et taastada kodusel pinnal vaikus ja rahu.

Pühapäeval, 6. novembril maeti Kreenholmi manufaktuuri tööline, kes suri vabrikus aset leidnud rahutuste käigus tulirelvast saadud haava tõttu.

Umbes kell 12 päeval kanti Kreenholmi manufaktuuri surnukuurist enam kui kümne tuhande inimese ning arvukate pärgade ja lippude saatel välja valge brokaadiga

kaetud kirst lahkunu põrmuga ning viidi vabrik kirikusse, kus preester Anderson pidas leinatalituse, taustal kõlmas vabriku kirikukoori laul. Pärast leinatalitust kostusid kiriku ees leinamarsi helid. Koori hingestatud laul segunes orkestri helidega.

Töölised kandsid kirstu vaimuliku ja koorilaulu saatel kirikust välja ning suurejooneline ja võimas matuserongkäik hakkas liikuma Jaanlinna kalmistu poole. Kõikjal, kust matuserongkäik mööda läks, seisid kivi- ja puittreppidel tuhanded inimesed.

Kuid viimaks orkester vaikus ja Kolmkordpüha laul segunes eestikeelse marseljeesiga. Rongkäigu ajal hoidsid eeskujulikkude korda töötajate endi seast valitud esindajad, kellel olid õlale kinnitatud punased lindid.

Enne üle Narva jõe kulgeva silla ületamist peatasid korraldajad rongkäigu. Kuna silla kandevõime oli kaheldav, lasti inimesed sellest üle rühmade kaupa.

Matuserongi kogu liikumise ajal segunesid kirikulaulud ja leinamarsi helid marseljeesiga, mis kõlas kord eesti, kord vene keeles. Haud oli ette valmistatud uues kohas. Seetõttu pidi matuserongkäik liikuma paremalt poolt ümber kalmistu. Ka siin valitses täielik kord. Kirst lasti marseljeesi saatel hauda. Kinniaetud haa kõrval peeti mitu kõnet, mis käsitlesid ka üldisi päevakajalisi sündmusi. Kõned peeti eesti keeles.

Kell kolm päeval hakkas matuserong sama eeskujulikkult kui enne tagasi liikuma ja umbes kell pool neli jõuti Kreenholmi, kust kõik töölisel läksid laiali oma kodudesse.

7. novembril jätkas Kreenholm tavapäraselt tööd, kuid kalevi- ja linavabrikus esmaspäeval tööd tegema ei hakatudki, ehkki kõik töölisel tulid vabrikusse kohale. – Narva leht 1905

GINOVKER & CO
TALLINN

OKTOOBER - NOVEMBER 1905

Jõulupuu Kreenholmi pensionäridele.

Kreenholmi Naisfelts korraldab järgneval nädalal vabriku pensionäridele ühise jõulupuu, kus vabrikupalatise ja feltsi poolt pensionäridele antakse üle kingitusi. Pensionäride arv praegu on Kreenholmis ümmarguselt 160.

3 kraadi sooja.

Kreenholmi meteoroloogia jaam teatab: Reede hommikul kell 7 oli Narvas 3 kraadi sooja. Üldiselt kõrgus temperatuur 2,8° kuni 3,8° üle nulli niiskust õhus 65%. Õhurõhuline 761,8 mm. Sademeteta. Täieline pilvitus. Ülewaade neljapäeval, 28. jaanuaril: Õhurõhuline 761,8 mm. Sademeteta. Täieline pilvitus.

Alles praegu saadud

suur hulk puust kartonkasi Lutheri vabrikust, kui ka mitmesuguseid laste woodisid ja hällisi ja Wieneri tootisi.
Th. TOMBERG'i mööbli magasin.
Peetri platsi ääres. Telefon 305.

Keelolevaks sügise- ja talvehoonjaks saadud suurem saadetis

moodsaid riideid

riideid väike, endiste hindadega, kõrgemadest puude vastamata.

Vilmsed 1929/30. a. **MUDELID**

Naine- ja meesteõhke vaimis üllised. Mestid pöörd, keelid. Elegants, kergete jaotid vaimis ja teinute peale. Täielised ja muud trüü tüüpe: vaimis erinõude jaotid jaotid. — Ei taha selgprooviseks. Hinnad kõige odavamad. Põhja nõi. vaimis.

J. BELOSTOTSKY
MOODE VALMISTAJATEARI
Posti tänav nr. 52. Telefon nr. 172.

Suurem Saapakauplus
G. ANTIPOV
Juba lin. 18.

Tervitab oma loquupelid
ostjad! Vaatariid!
10. aasta jubelil
pühil.

Narva ja ümbruskonna majatriin teatame, et lahale on jõudnud suurim saadetis mitmesugustest seitsidest rühast, maalul ja mällesaj

heeringaid

tervetes ja poites idandid. Hinnad võistlemata odavad.

A. Annik & Co. Narvas
Peetri plats 1837, telefon ... 95.

???????

Ajalehetoimetusele pole veel teada, mis toimus majas aastatel 1932-1942.

Kui teil on sellekohast infot, andke teada aadressil residentuur@artun.ee

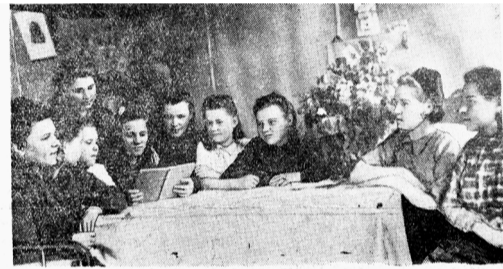
Teise maailmasõja ajal sai maja tugevasti kahjustada. Kõige enam sai kannata da hoone idapoolne osa, mis avaneb Joala tänavale. Vähem kahjustada saanud majaosas säilisid peatrepi originaalsed puitfragmendid ja muud 19. sajandi algupärase sisekujunduse elemendid.

Pärast lahinguid otsustas nõukogude võim endise direktorite villat remontida. 5. novembril 1948 avas villa taas oma ukse, kuid seekord Kreenholmi manufaktuuri klubi ja raamatukoguna. Teine korrus ehitati ümber kinosaaliks, kus korraldati ka kontserte ja vabrikute juhtkonna tähtsaid koosolekuid.

Sõjas hävinenud Kreenholmi vabrikuid hakati tasapisi taastama ja tööliste hulk kasvas. Õige pea ei mahutanud vabriku

kultuurimajana kasutatav villa enam kõiki huvilisi.

1957. aastal avati uus suurejooneline V. Gerassimovi nimeline kultuuripalee, mis ehitati manufaktuuri 100 aasta juubeliks. Aadressil Joala 18 asuvasse villasse kolis Amalie Kreisbergi nimeline laste loomemaja, mis sai nime Jamburgis hukkunud Eesti töölisaktivisti järgi. Kohalikud elanikud nimetasid maja lihtsalt klubiks või Amalieks. 1950ndatel tegutsesid hoones arvukad lasteringid.

Молодые текстильщицы, прожинающие в общежитии „ЕФ“ за читкой новой книги.

На снимке: хоккеисты Кренгольма на катке.

Pildil: Kreenholmi hokimängijad liuväljal

ALEKSANDR STEPANOV "LAHINGUD NARVA ALL"

Juba pimenes.

Tänavatel venisid lõpmatult pika roduna vankrid, kaarikud ja saanid. Põgenikud kõndisid relvastatud tööliste ja madruste rühmadega läbisegi. Sellest, kes neid juhtis ja neile liikumissuunda näitas, ei olnud võimalik aru saada. Inimjõgi voolas kontrollimatult linnatänavatel ida suunas. Kaupluste ukseid ja väravad olid suletud,

majad näisid inimtühjad. Mitu tänavate kohal lõhkenud šrapnelli tekitasid kohutava paanika. Hobused hakkasid galoppima, kaarikud pörkasid saanidega kokku, saanid löid inimesi ja hobuseid jalust maha – tekkis uskumatu segadus. Kõik karjusid ja vandusid, keegi ei kuulnud kedagi.

21. peatükk, lk 34

Rahvusaarhiiv 1944

A.Kreisbergi nimelise lasteklubi hoone. Foto: Narva Muuseum

Kreenholm ületas kvartaliplaani

Heade tööalaste edusammudega tähistas Kreenholmi kollektiiv NSVL Ülemnõukogu viienda koosseisu esimese istungjärgu tööd. Tekstiilitöölised täitsid ennetähtaegselt, 29. märtsil käesoleva aasta esimese kvartali üldtoodangu väljalaske tootmisplaani. Kreenholmlased lasksid välja 1 870 000 rubla väärtuses üleplaani- list toodangut. Üle plaani toodeti 142

tonni lõnga ja rohkem kui üks miljon meetrit riidet.

Toodangu väljalase käesoleva aasta esimeses kvartalis kasvas võrreldes möödunud aasta sama perioodiga 6,9 protsendi võrra, sealhulgas lõnga tootmises 5,7 protsendi ja toorkanga tootmises 9,4 protsendi võrra.

Mälestused Amaliest

Loomemaja külastajate mälestuste järgi tegutses esimesel korrusel lau-luring ja koor, mida juhatas Helmut Weiss. Tema abikaasa Elviira vedas juurdelõikus- ja õmblusringi. Ringis osalejad õmblesid muu hulgas nukke nukuteatri jaoks, mille lavastused etendusid sellessamas majas.

Osa majast võttis enda alla tant-susaal. Seal võib veel praegugi näha metalltihvte, mille külge olid kuna-gi kinnitatud balletikäsipuud. Paljud külastajad mäletavad ka maali, mis seinal rippus: koolitüdrukud noore baleriini esinemist vaatamas. Pikka aega tegutses tantsuringis pedagoogina Ljudmilla Semõkina, kes oli tant-suansambli Narva asutaja Suren Arut-junjani õpilane.

Tantsutundide korraldamiseks eral-datud ruumist sai otse liikuda suure saali lavale, kus näidati sageli ka filme.

Elu kees isegi maja keldris. Seal te-gutsevates ringides sai õppida reziid, fotograafiat, puidutööd ja toiduval-mistamist ning teha sporti. Eraldi ta sub mainida matkaringsi, mis tegutses samuti keldriruumis, kuid sellel oli eraldi sissepääs hoone lääneküljel. Klubi juhataja Sergei Panin meenutab, et tema kasvandikud käisid matkadel Eestis, Kaukaasias, Kamtatzkal, Kaug-Idas ja Kesk-Aasias. Pärast Eesti ise-seisvuse taastamist lisandusid matkad Soome ja Norrasse.

Klubi matkade kohta sai lugeda rei-simärkmetest, mis avaldati ajalehes Kreenholmi Tekstiilitöötaja, mille toimetuse asus samuti endises villas. Ajalehe töötaja Olga Ivanova ütles nal-jaga pooleks, et seal, kus varem oli di-rektorite köök, kihas 1970–1980ndatel ajalehetöötajate köögipool.

1990. aastate alguses lõpetas ena-mik huviringe ja klubisid selles ma-jas töö, kolides naabruses asuvasse V. Gerassimovi nimelisse kultuurimajja. Esimese korruse ruumid anti täielikult Kreenholmi raamatukogu käsutusse.

A.Kreisbergi nim lasteklubi raadioringis.

Olga Clark erakogust

Jutuajamine Kreenholmi parteikomitee sekretäri sm. A. D. Puškiniga

Kreenholmi Manufaktuur on üks vanemaid ettevõtteid kogu meie maal. 12. mail 1957 möödub tema asutamisest 100 aastat.

Kreenholm sündis perioodil, kui Venemaal arenes kapitalism. Juba XIX sajandi keskpaiku oli siin 8 000 ketrusmasinat. Oma ajaloolises teoses „Kapitalismi arenemine Venemaal“ võttis V. I. Lenin Narva Euroopa Venemaa vabrikutööstuse tähtsaimate keskuste nimekirja.

Kreenholmi tööliste hulgast on välja kasvanud sellised tähelepanuväärsed revolutsioonärid, nagu Wilhelm Preismann, Amalie Kreisberg, Vassili Gerassimov, Fjodor Afanasjev ja paljud teised.

Kreenholmi töölistel on võtnud aktiivselt osa 1905. aasta esimesest Vene revolutsioonist, 1917. aasta veebruarirevolutsioonist ja Oktoobrirevolutsioonist, noore Nõukogude vabariigi kaitsmisest, kodanliku valitsuse kukutamisest ja nõukogude võimu taastamisest Eestis 1940. aastal.

18. augustil 1941 vallutasid hitlerlased Narva. Nad purustasid Kreenholmi vabrikud, hävitasid terved elamukvartalid.

Pärast röövvalutajate väljakihutamist algas Kreenholmis suur taastamistöö. Töölistel, kes esimestena oma kombinaati tagasi tulid, sooritasid siin tõelisi töökangelastegusid. Juba 1945. aasta lõpuks töötas vabrikutes ligi 60 000 ketrusvärtnat ja 42 kudumistelge.

Praegu töötab Kreenholmi Manufaktuuris neli vabrikut. Vanad mehaanilised seadmed on asendatud uute kõrge produktiivsusega masinate ja telgedega, mis on valmistatud meie maa tehastes.

Kreenholmi raamatukogu ajalugu sai alguse 1940ndate lõpus, kui manufaktuuri haldushoone keldrisse (aadressil Joala 20) tekkis tööliste jaoks esimene ametiühingu raamatukogu, mille fond mahtus ühte raamatukappi.

1949. aastal kolis lugemissaal taastatud naabermajja aadressil Joala 18, kus hakkas tegutsema Kreenholmi klubi. Raamatukogu põhifond kolis teist korda 1957. aastal, kui suur osa raamatuid viidi uude V. Gerassimovi nimelisse kultuurimajja. Vanale aadressile jäänud lasteosakond muudeti aga eraldiseisvaks allüksuseks ehk laste

Tänane Kreenholmi Manufaktuur.

V. Gorbunovi foto — ETA

Tänu uutele seadmetele ja Kreenholmi tekstiilitöölise ennastsalgavale tööle valmistavad Kreenholmi tekstiilitöölised praegu toodangut mitu korda rohkem kui enne sõda. Nii toodetakse siin kuus korda rohkem kedrust kui Eestis toodeti kodanliku võimu ajal.

Kreenholmlaste tööedu seletub asjaoluga, et töövõitluse avangardis seisavad kommunistid. Kogu kombinaadi kollektiiv peab pühaks ning arendab edasi meie maa tööliklassi revolutsioonilisi traditsioone.

Tekstiilitöölise kollektiiv on uhke oma niisuguste vanade tööveteranide üle, nagu M. Raspel, A. Kastr, A. Pürgemaa, K. Jõgiste, A. Kampus ja I. Hansing. Nad on töötanud kombinaadis mitukümmend aastat ja hoolimata oma kõrgeast ei taha veel pensionile minna.

Vanade tootmistöölise kõrval töötab siin noor tekstiilitöölise järelkasv. Nende hulgas on parim kangur, Eesti NSV Ülemnõukogu saadik E. Mäe, tootmiseesrindlased T. Müller, E. Triks, L. Tamm,

N. Kukuškina, G. Varjagina ja teised. Paljud neist on tulnud kombinaati alles päris hiljuti, kuid on juba jõudnud võita üldise austuse ja lugupidamise.

Sõjajärgsetel viisaastakutel on palju ära tehtud kombinaadi tööliste korteriolude ja elutarbelise teenindamise parandamiseks. 12 aasta jooksul on antud eksploatatsiooni üle 80 000 ruutmeetri elamis-pinda. Ehitustegevust jätkatakse. Kombinaadi 100. aastapäevaks saavad tekstiilitöölised kauni kultuuripalee. Tänavu ehitatakse veel lastesõim, 105 korteriga maja ning suur hulk teisi kultuuri- ja kommunaalasutusi.

Kreenholmi Manufaktuuris töötatakse suure innu ja poliitilise vaimustusega. Lülitunud sotsialistlikku võistluse Suure Oktoobrirevolutsiooni 40. aastapäeva auks, võitlevad kombinaadi töölistel, insener-tehnilised töötajad ja teenistujad NLKP XX kongressi ajalooliste otsuste eduka elluviimise eest, kuuenda viisaastaku teise aasta plaani täitmise ja ületamise eest.

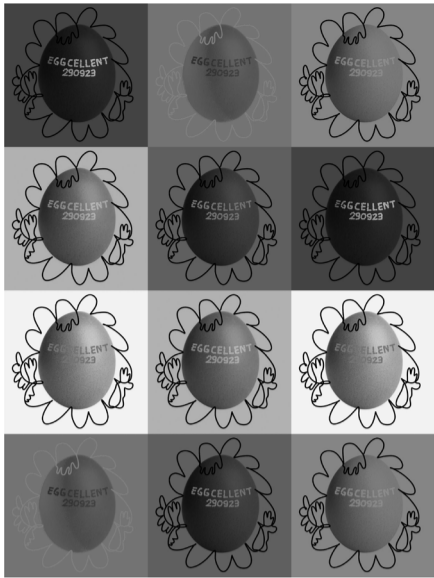
raamatukoguks.

Kreenholmi raamatukogu rahastati aastakümneid kombinaadi vahenditest. 1990ndate alguses pidi kombinaat rahapuuduse tõttu raamatufondi vähendada ja töötajaid koondama. 11 töötaja asemel jäi alles vaid viis ja raamatufond vähenes 130 000 köitelt 102 000 köitele. Raamatukogu toodi Gerassimovi majast tagasi Joala 18 villasse.

1994. aastal läks raamatukogu kohaliku omavalitsuse omandusse. Aastaks 1999 oli raamatukogul 3119 registreeritud lugejat, kelle käsutuses oli endises direktorite villas

asuv 26-kohaline lugemissaal. Paljud töötajad ja külalised meenutavad, et Joala tänava hoones oli kitsas ja talvisel ajal külm. Kuna vana maja ei vastanud kuigi hästi raamatukogu vajadustele, võeti suure entusiasmi vastu uudis uue hoone ehitamise kohta. Alates 24. oktoobrist 2007 asub Kreenholmi raamatukogu aadressil Kreenholmi 45. Alates 2008. aastast on see Narva Keskraamatukogu haru.

Lisateavet raamatukogu ja selle sündmuste kohta leiate veebilehelt narvalib.ee/krk.

18.00, NART, Joala 18

общественный огорог кренголма
кreenholm community garden
2023

03.09
 11:00 tee tsegetoonia töötava koos reiso yasutake ja kavoga
 11:00 чайная церемония с реисо ясутаке и кабо

09.09
 16:00-18:00 alaplidu muusika ja suupistetega (station narva)
 16:00-18:00 праздник с напукками и музыкой (station narva)

10.09
 11:00-16:00 alaplidu muusika, rottsuk- Lõuna ja filmilainustega
 14:00 arhitektu meelis munuga (station narva)

17.09
 11:00 vavatantlike kontimine ja ala koristamine enne talve
 11:00 закрытие сезона и подготовка сада к зиме

Info: nart on innovaatiivne and /
 innovaatiivne and /
 innovaatiivne and /

TUNNETE PORTREE
 PORTRAIT OF
 AN EMOTION
 ПОРТРЕТ ЧУВСТВ

19.09 -
 14.11.2021 NART

**UUS ELU
 VANADE
 SEINTE
 VAHEL**

Pärast raamatukogu kolimist jäid maja ukseid külastajatele seitsmeks aastaks suletuks. Maja seisis tühjana kuni 2015. aastani, mil selles avati Narva kunstiresidentuur NART.

Kultuuriplatvorm NART ühendab rahvusvahelist kunstiresidentuuri, pakub näituse- ja loenguruume ning korraldab töötubasid. Residentuur on avatud kunstnikele, kes tegutsevad mitmesugustes valdkondades, nagu muusika, teater, arhitektuur, disain, film, kirjandus, kureerimine jne. Residentuuriprogramm soodustab loomingulist läbikäimist eri valdkondade esindajate vahel ning tugevdab kunstnike sidet Kreenholmi ja Narva kohaliku kogukonnaga.

Kreenholmi tehnilise direktori aja looline villa, mis on jagatud resident-sideks, ning üle tee asuv manufaktuur on inspiratsiooniallikaks kunstnikele üle kogu maailma.

Narva kunstiresidentuuri haldab Eesti Kunstiakadeemia koostöös ettevõttega Narva Gate ja selle tegevust toetab Eesti kultuuriministeerium.

Lisateavet NARTi sündmuste kohta leiab veebilehelt nart.ee.

TEISEL POOL
 SUURE!
 По ту сторону великого
 мечта забвения

10.12.22-5.2.23

Urmas Lüüs
 Angela Maasalu
 Eike Epik
 Manfred Dubov

Kuraator / Кураторка:
 Maria Heien Kand

UNUSTUSE
 MÕÕGALÖÖKI

Narva kunstiresidentuur N. R. / N. R. P. 15-19
 Joala 18, Narva L. / C. G. 13-21, P. B. 13-19

Nrv
 NARVA RESIDENTUUR

SNAPA DA TUKI MILLEBEEG
 Lund sadar
 kogu aeg
 14. SEPTEMBER - 25. OKTOBER
 TOALA 18, NARVA

found clay workshop
 with ola lewczyk

free/€10 donation
 100% proceedings going to
 MAP- Medical Aid for Palestinians

25.11 16:00-18:00 nart, joala 18

MULTIDISCIPLINARY RESEARCH PROGRAMME

Re)configuring Territories
 Re)configuring Territories

2024

NARVA, ESTONIA

Olga Kõrniko 11.03 - 30.04
 Yvonne Gaste
 Charlotte Biczewski
 Soho Kontava
 Iis-Jaani Jaeger
 Rannapõlvast Dui
 Kuraator: Milla Aaspõllu

Narva Art Residency
 Joala 18, Narva

N 13:00 - 19:00
 L 13:00 - 21:00
 P 13:00 - 19:00

Narva kunstiresidentuur
 Joala 18
 N. R. 15-19, L. P. 13-19

02.09. - 29.10.2023

TANJA MURAVSKAJA
 «НЯЙТУС
 «ХИНГЕ-
 ЛЯХЕДАНЕ
 СЫНА»
 VÕSTAVKA
 „RODNOJE
 SLOVO“

02.09.2023

Unistus on helge,
 veel ebaselge /
 Мечта прекрасная,
 ещё неясная /
 The Dream is Wonderful,
 Yet Unclear /
 09.09 - 08.10.2017

Maria
 Карајева /
 Мария
 Капаева

Narva
 Kunstiresidentuur
 Нарвская
 художественная
 резиденция /
 Narva Art Residency

Kuraator / Curator /
 Куратор Liisa Kallula /
 Лииза Кальюла

Joala 18, Narva
 Йоала 18, Нарва
 T-P 12:00-18:00
 Вт-Вск 12:00-18:00
 Tue-Sun 12pm-6pm

WHERE IS
 THE BODY?

24.03.—15.04.
 Academy of Fine Arts, Lehargasse 8,
 Mehrzwecksaal (2nd floor), Vienna

07.05.—08.06.
 Narva Art Residency,
 Joala 18, Narva

2022

Artists:
 Eero Alev
 Ina Ebenbarger
 Daniel Silva Flandez
 Yigit Gönülger
 Loora Kaudi
 Jakob Kolb
 Olev Kuma
 Lisette Lepik
 Sigrid Mau
 Amar Priganica
 Brenda Purtsak
 Ramsko
 Alfred Rottensteiner
 Denisa Stefanigova
 Magdalena Schwaiger
 Matthias Veller

Curated by
 Lilian Höb and
 Julius Pristauz

EKA

The Shadow of Dawn - Behind the Scenes
 2. June - 20. August @ NART

2022

Narva kunstiresidentuur
 Joala 18, Narva

15.01 - 10.04.2022

VGA
 Video Games & Arts

kunstiräitus, videomängude muuseum,
 töökool, kengud, haridusprogramm
 художественная выставка, музей видеоигр,
 мастер-классы, лекции, образовательная программа

TAGANEMISTEETA.
 Kohaloluharjutus

POINT OF NO RETURN.
 Atupunkt of Attention

ТОЧКА НЕВОЗВРАТА.
 Упражнение на присутствие

NART

Kuidas me maja ajalugu uurisime?

Igal hoonel on oma kordumatu lugu, kuid mõned kohad on põnevamad kui teised. Endise tehnilise direktori villa ja nüüdse Narva kunstiresidentuuri hoone lugu hõlmab kõiki Kreenholmi, Narva ja Eesti uusima ajaloo etappe.

Püüdsime kokku koguda andmeid piirkonna ühe tähtsaima ja ilusaima hoone kohta alates tsaariajast kuni tänapäevani, meenutada selle asukaid ja funktsioone eri aegadel ning ühtlasi kaasata uurimisse kohalikke elanikke, kogudes ja andes edasi narvalaste endi lugusid.

Projekti alguses, 2022. aasta kevadel, tegi meeskond kümme intervjuud ja asus läbi vaatama Narva, Tallinna ja Tartu arhiivides olevaid teaduslikke materjale. 2022. aasta juunis avati välifotonäitus „Carr – Amalie – NART“. 2023. aasta kevadel pandi vaatamiseks välja osa Fjodor Šantsõni Kreenholmi maketist, mis kuulub Narva muuseumi kollektsiooni. Alates 2023. aasta suvest saavad kunstiresidentuuri külalised vaadata maja ajaloo pühendatud väljapanekut, mis koosneb eri ajastute kappidest. Fuajee seinale on paigutatud

interaktiivne ajajoon, kuhu saab magnetite abil kinnitada ajaloolisi fotosid. NARTi külalised saavad kuulata vinüülimängijal heliinstallatsiooni „Mida kuulis maja?“. Mirjam Kalamees valmistas maja maketi, millest sai samuti püsiekspositsiooni osa. 2023. aasta sügisel paigutatakse maja ette suur metallist installatsioon „NART“, et tuua seda imetusväärselt hoonet esile ka linnaruumis. Projekti viimase osana andsime välja väikese ajalehe, mida praegu käes hoiate.

Poolteist aastat kestnud projekti vältel korraldati Narva kunstiresidentuuri majas ja selle ümbruses üle kümne ajaloolise ringkäigu. Muu hulgas said külalised käia ruumides, mis on tavaliselt suletud. NART jätkab ekskursioonidega ka tulevikus.

Projektiga seotud sündmused ja üritused:

- Kreenholmi sünnipäeva tähistamine
- maja ajalugu ja ümbrust tutvustavad ekskursioonid
- muinsuskaitsepäev
- loengud ja kohtumised

1. Kes oli manufaktuuri viimane koosseisuline arhitekt, kes ehitas uue haigla?

2. Spordiala, mille töid endaga Kreenholmi kaasa Suurbritannia töölised.

3. Venemaa Keisririiki elama ja töötama asudes muutsid paljud välismaalased oma nime venepäraseks. Kuidas kutsuti tol ajal Saksa arhitekti Paul Alischit, kes ehitas direktori villa?

4. Kuulsa kuduja, tööliste 1906. aasta suures väljaastumises osaleja perekonnanimi.

5. Mida tootis manufaktuuri jaoks naaberkülas Kulgus asuv tehas?

6. Millise linnu järgi sai Kreenholmi saar ühe versiooni kohaselt oma nime?

7. Milline Inglismaa linn oli 19. sajandil tööstusliku Euroopa aknaks?

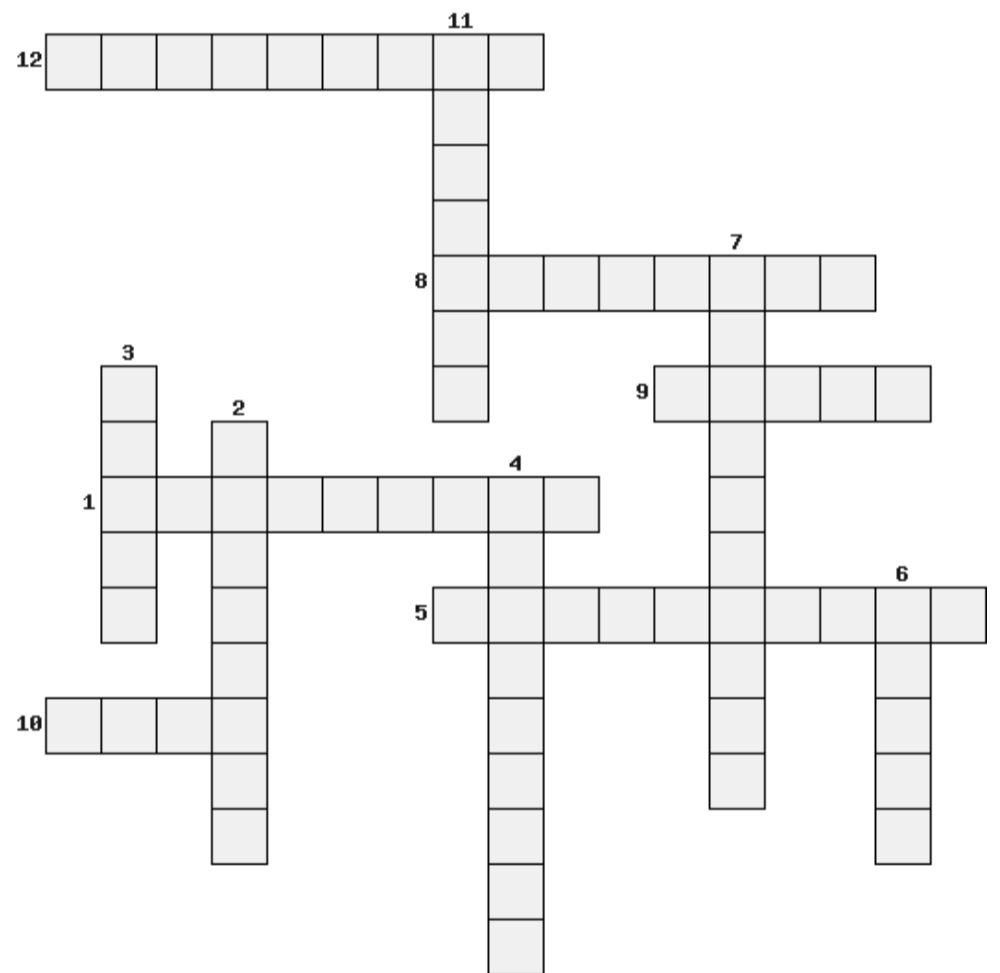
8. Sada aastat tagasi heideti nalja selle üle, et Narva on nii suur linn, et asub kahes kubermangus. Millise Venemaa Keisririigi kubermangu alla kuulus manufaktuuri linnak (piirkonna ajalooline nimetus)?

9. Kreenholmi Manufaktuuri asutaja ärid olid väga edukad, mistõttu on talle pühendatud lausa üks ütlus: „Kus on kirik, seal on preester, kus on barakk, seal on lutikas, kus on manufaktuur, seal on ...“

10. Millisest sõnast tuleneb Joala tänava eestikeelne nimi?

11. Millise haiguse puhangust sai alguse tööliste streik 1872. aastal?

12. Kuidas nimetatakse manufaktuuri piirkonda, mis asub Narva jõe teisel kaldal?

Meeskond: Johanna Rannula, Denis Jatsenko, Gleb Kuznetsov, Maria Kopõtova, Denis Girenko, Arina Egorova, Tiina Kulikova, Aleksei Šiškin, Aleksei Ivanov, Mirjam Kalamees.

Täname: Maria Železneva, Olga Clark, Fjodor Šantsõn, Iren Weiss-Wendt, Irina Seletskaja, Ekaterina Moskalenko, Lev Migdalskii, Ljudmila Semõkina, Natalja Nikitina, Sergei Jakovlev, Sergei Panin, Svetlana Hachikjan, Tamara Eder, Tarmo Tamiste, Valentina Mihhailo-

va, Igor Kurov, Madis Tuuder, Margarita Stepanova, Raisa Popova, Svetlana Zaitseva, Jekaterina Poltavets, Irina Solodova, Aleksandr Openko, Dmitri Kitajevski (ASG Robotics OÜ), Narva Gate OÜ, Rahvusarhiiv, Narva Keskraamatukogu, Narva Muuseum, Narva Linnaarhiiv

Ajalehe eriväljaanne ilmub maja ajaloo uurimise projekti raames Narva kunstiresidentuuri ja MTÜ Vabrikusonaat koostööna. Projekti toetab ka Eesti Kultuurkapital.

2023

